

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

SIMPOZIONUL NAȚIONAL „CONSTANTIN NOICA” EDIȚIA A XI-A: RAȚIUNE ȘI CREDINȚĂ LA CONSTANTIN NOICA ȘI ÎN ȘCOALA LUI NAE IONESCU în cadrul 6th International Conference „Politics. Diplomacy. Culture”

(Craiova, 30 mai – 1 iunie 2019)

A XI-a ediție a Simpozionului Național „Constantin Noica” s-a desfășurat în perioada 30 mai – 1 iunie 2019 la Craiova în cadrul „6th International Conference „Politics. Diplomacy. Culture”. Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Irineu, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, alături de Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române, organizatori au fost Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Craiova și Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman” din Craiova.

Tema ediției a fost „Rațiune și credință la Constantin Noica și în școala lui Nae Ionescu”, iar lucrările simpozionului au avut loc în Aula „Mitropolit Nestor Vornicescu” a Facultății de Teologie Ortodoxă din Craiova, cu participarea unui număr generos de cercetători științifici în domeniile Filosofie, Teologie, Științe sociale, cadre didactice universitare, preoți și studenți.

Festivitatea de deschidere a debutat prin Cuvântul de binecuvântare al ÎPS acad. prof. univ. dr Irineu Popa. Intitulat *Pentru o „dimensiune românească a existenței”*, Cuvântul IPS Irineu pornește de la ideea că „valoarea existenței umane se cuprinde dintr-un întreg ansamblu de valori practice și duhovnicești, rezultate dintr-o predispoziție perpetuă a omului spre cultură și spre valorile vieții religioase”. Prin conținutul ei, tema simpozionului este „o dovadă a deschiderii teologiei spre dialog”. Evocarea unor mari personalități și spirite creștine, cum sunt Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Petre Țuțea, Emil Cioran, precum și teologii Ioan Gh. Savin, pr. prof. Dumitru Stăniloae, pr. prof. I.G. Coman sau mitropolitul Nestor Vornicescu, impune dovedirea unui fundament creștin al existenței românești ca pe un ideal comun al preocupărilor acestora: „Pornind de la încercarea de «a determina chipul *etern* românesc de a înțelege lumea», s-a ajuns la evocarea unei „dimensiuni românești a existenței”. În gândirea acestor mari vizionari ai neamului nostru, „orizontul lumii românești se întinde din cotidian până în legendă, de «aici» până «dincolo», de la «prezență» până în «neprezență», de la «atunci» până la «acum», de la «acum» până în «veșnicie», cu o întreagă varietate de «modulații românești ale ființei», cum avea să le numească Constantin Noica în *Sentimentul românesc al ființei*”. După cum remarcă IPS Irineu, citând pe mitropolitul Nestor Vornicescu, istoria ne demonstrează încă o dată că valorile bisericesti și creștinismul în ansamblul său „au devenit un element de conservare a ethosului românesc, factor activ în structurarea culturii, în cristalizarea limbii literare, a conștiinței de neam și, mai târziu, a conștiinței naționale, atât în Transilvania cât și în Muntenia și Moldova” (Nestor Vornicescu, *Desăvârșirea unității noastre naționale – fundament al unității Bisericii Străbune*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1988, p. 18).

În cuvântul său, acad. Alexandru Surdu, președintele Secției de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie a Academiei Române și director al Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române a transmis un salut participanților din partea Secției de Filosofie, mulțumind totodată organizatorilor din Craiova pentru găzduirea lucrărilor simpozionului. În discursul său, acad. Alexandru Surdu a continuat cu evocarea edițiilor anterioare ale Simpozionului dedicate lui Constantin Noica, ajuns acum la cea de-a XI-a ediție, precum și a unor momente semnificative din viața filosofului. Referindu-se la tema ediției curente, acad. Alexandru Surdu a ținut să menționeze influența și rolul profesorului Nae Ionescu asupra studenților săi, dintre care mulți aveau să devină, fiecare în domeniul său, personalități de prim rang ale culturii române.

Lucrările simpozionului au continuat cu prezentarea comunicărilor științifice ale participanților, precum și discuții și dezbateri pe marginea acestora, având ca moderatori pe acad. Alexandru Surdu, acad. Alexandru Boboc și pr. lect. dr. Ioniță Apostolache. Redăm în continuare, într-o prezentare succintă, câteva dintre ideile abordate în comunicările susținute pe parcursul lucrărilor simpozionului. Alegerea acestora are scopul de a ilustra diversitatea perspectivelor de abordare a temei Simpozionului. De-a lungul celor unsprezece ediții, temele generale au fost inspirate din lucrări sau concepte ale lui Constantin Noica. Tematica fiecărei ediții nu a fost însă una restrictivă ceea ce a încurajat o deschidere a abordărilor, mai ales prin prisma unei perspective interdisciplinare.

În comunicarea științifică intitulată *Despre religie, credință, rațiune și logică la Nae Ionescu și la urmașii săi*, acad. Alexandru Surdu abordează raporturile dintre aceste domenii atât dintr-o perspectivă istorică, precum și, în mod special, prin prisma filosofiei. Referindu-se la poziția lui Nae Ionescu, constată că acesta adoptă o concepție „fenomenologică” asupra religiei prin „considerarea religiozității, respectiv, a trăirii, experienței, sentimentului religios, ca un fenomen, ce-i drept spiritual, dar existent ca orice alt fenomen, și care nu numai că poate fi studiat, dar, prin amploarea și universalitatea sa în spațiu și timp, chiar trebuie studiat... Despărțind credința de rațiune, Nae Ionescu desparte și religia de logică. Aceasta, cu toate că vorbea frecvent despre *filosofia religiei*. Reiese însă că el se străduia să facă mai degrabă știința religiei, decât filosofia acesteia”.

Însă, consideră Alexandru Surdu, „despărțirea credinței de rațiune nu înseamnă și despărțirea ei de gândire. Or, se știe că rațiunea este *numai una* dintre facultățile gândirii, dar mai există și intelectul sau inteligența și speculațiunea. Nae Ionescu era un bun cunoscător al teoriei rațiunii, numită și logică, dar denumirea ar trebui să fie «logică a rațiunii», deosebită de logica intelectului și de logica speculațiunii. Și numai în prima accepțiunea s-ar putea spune că religia (și, ca atare, credința) ar fi despărțită de logică, cu precizarea că ar fi vorba de logica rațiunii”.

Alexandru Surdu conchide că „...povind de la considerațiunile lui Nae Ionescu despre religie, credință, rațiune și logică, cel puțin doi dintre urmașii săi, dar mai ales Mircea Eliade, au ajuns la rezultate remarcabile, unul în domeniul istoriei religiilor, iar celălalt (Constantin Noica) în domeniul filosofiei și al *Rostirii filosofice românești*, al cărei punct de plecare este traducerea în stilul vechilor scrieri românești a primului verset din *Prologul Evangheliei după Ioan: en arche en ho logos, Întru Început era Rostirea*, din care „întru” și „Rostirea” vor deveni pilonii de bază ai *Sistemului Rostirii filosofice românești*, prin care Constantin Noica și-a înscris numele alături de ale celor mai de seamă filosofi români”.

Dl prof. univ. dr Ioan Biriș, în comunicarea cu titlul *Constantin Noica: de la rațiunea categorială la rațiunea individualului*, vorbește despre convingerea lui Constantin Noica privind necesitatea existenței unei rațiuni a individualului. Dar ce este „rațiunea”? Suntem în fața unui concept complex, din care derivă destule altele, precum „raționalitate”, „raționament”, „raționalism”, „inferență”, „calcul”, „justificare”, „argumentare”, dar care desemnează deopotrivă o facultate a gândirii, o formă de cunoaștere, un tip de acțiune etc. Noica nu discută complexitatea acestui concept, dar îl utilizează, în funcție de context, în principal în înțelesul de „justificare” (de justificare a individualului) și de facultate a gândirii. Ne va interesa în studiul de față rațiunea ca justificare, ca justificare logică a individualului în viziunea lui Noica.

În comunicarea cu titlul *Emil Cioran și Petre Țuțea – despre condiția umană*, pr. prof. dr. Ion Popescu își propune să pună față în față pe doi dintre cei mai mari filosofi români ai secolului XX, Emil Cioran și Petre Țuțea, și să indice viziunile lor asupra condiției umane. Atât Emil Cioran, cât și Petre Țuțea aparțin școlii de metafizică al cărei lider a fost Nae Ionescu, constatând că în ciuda unor diferențe majore, cel mai important aspect care îi unește este preocuparea lor profundă pentru om. În timp ce Emil Cioran subliniază permanența conștiinței și, implicit, a subiectului, la toate nivelurile (înainte de naștere, în timpul vieții și după moarte), Petre Țuțea se concentrează asupra omului ceresc, care primește și acceptă revelația divină și dogmele creștine, pe care le trăiește ascetic și mistic.

Cu tema *Trimiteri teologale în ontologia lui Noica*, dl. prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, își propune să investigheze conceptul de *Unu* din ontologia lui Noica, în raport cu ontoteologia creștină și cu sistemul filosofico-categorial pentadic sub două aspecte: prezența în ea a unor reverberații ale ontoteologiei creștine și aspecte care ar rezulta din abordarea ei din perspectiva sistemului filosofic

categorial pentadic elaborat de Alexandru Surdu. Autorul constată că „Ființa devenință a lui Noica rămâne o provocare pentru gândirea speculativă la începutul erei postmoderne”, ajungând la concluzia că, pe de o parte, viziunea ontologică a lui Noica ar avea de câștigat în urma raportării sale la sistemul filosofico-categorial pentadic, în sensul că „direcția speculației se revigorează” și din cealaltă perspectivă, sistemul pentadic, odată ce se pune față în față cu viziunea ontologică a lui Noica, nu-și poate refuza întrebarea: „Oare cum se petrece exprimarea subsistenței în Existență astfel încât pe puntea de mediere – care pentru Noica e devenință – să fie întemeiată și să funcționeze, dinamismul creator de nou?”

DI CS I dr Marius Dobre a prezentat conferința cu titlul *Noica și Cioran despre destinul Europei*. Vorbitorul a prezentat mai întâi viziunea optimistă a lui Constantin Noica, susținută și de câteva date și judecăți dinspre știința istoriei, accentuând asupra ideii unei Europe dominante pe plan mondial (politic, economic, cultural) și pe ideea supraviețuirii acestui statut dominant. Viziunea pesimistă a lui Emil Cioran prezentată apoi și susținută de alte date istorice și observații de natură sociologică se conturează în jurul ideii unei Europe în declin, destul de aproape de finalul ei de dominator mondial, pe modelul căderii tuturor marilor imperii din istorie. Concluzia arată că ambele variante, și cea optimistă și cea pesimistă, sunt posibile (desigur, nu amândouă în același timp), de vreme ce în istorie Europa a trăit atâtea evenimente ce au coborât-o și au urcat-o.

Dna conf. univ. dr. Maria Sinaci, în comunicarea cu titlul *Mircea Vulcănescu și Constantin Noica despre sentimentul existenței*, constată că gândirea filosofică din spațiul românesc a integrat, în secolul XX, teme din filosofia universală într-o abordare amprentată de o autenticitate izvorâtă din încercarea de a evalua și evidenția potențialul autohton. În acest cadru îi găsim pe Mircea Vulcănescu și Constantin Noica, autori care prin lucrările lor au contribuit la îmbogățirea cugetării și spiritului românesc. Între cei doi intelectuali a existat o apropiere atât prin relația de prietenie și rudenie care îi lega, cât și prin abordarea problemelor specificului românesc dintr-o perspectivă filosofică. Întâlnim în scrierile celor doi filosofi concepte precum existență, ființă, fire, ins. Sensurile în care sunt utilizate aceste concepte sunt adesea diferite. Mircea Vulcănescu propune o abordare cantitativă a existenței, din două perspective: a unității sau multiplicității și a întregului și părților. Prima perspectivă ne descoperă firea, iar a doua ne descoperă insul sau ființa. C. Noica a creat conceptul „devenirii întru ființă”. El analizează înțelesurile firii, iar trăsătura comună, definitorie, rămâne cea de natură. Dincolo însă de apropierea și deosebirea mai mult sau mai puțin semnificative dintre cei doi filosofi în abordarea conceptului de existență, dar și a altor concepte, se evidențiază contribuțiile majore la gândirea românească a secolului XX.

Redăm în continuare programul integral al Simpzionului.

Festivitatea de deschidere: Cuvântul de binecuvântare al Î.P.S. acad. prof. univ. dr Irineu Popa, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei; Acad. Alexandru Surdu, directorul Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române; Acad. Alexandru Boboc.

Lucrări și discuții (Moderator: Pr. lect. dr Ioniță Apostolache): Pr. conf. univ. dr drd Nicolae Răzvan Stan, *Structura psiho-somatică a persoanei umane în gândirea Părintelui Dumitru Stăniloae*; Pr. prof. univ. dr Ion Popescu, *Cioran și Țușea despre condiția umană*; Pr. conf. univ. dr Picu Ocoleanu, *Reflecții filosofice și Zeitgeist pietist. Relațiile lui Nae Ionescu și Constantin Noica cu Mișcarea Legionară*; Pr. conf. univ. dr Adrian Boldișor, *Actualitatea lui Mircea Eliade*; Pr. conf. univ. dr Marin Cojoc, *Credință, rațiune și suferință creștină la Constantin Noica*; Conf. univ. dr Gabriela Rusu-Păsărin, *Constantin Noica sau despre „bucuriile simple” și singurătățile interactive radiofonice*; Pr. lect. dr Ioniță Apostolache, *Teologie și filosofie în Școala lui Nae Ionescu*; Lect. univ. dr Ana Ocoleanu, *Ideea de natalitate la Alice Voinescu și Hannah Arendt*; Drd Ileana Boldișor, *Pagini din presa religioasă interbelică*.

Secțiunea a II-a – 31 mai

Lucrări și discuții (Moderator: Acad. Alexandru Surdu): Acad. Alexandru Surdu, *Logică și religie în viziunea lui Nae Ionescu și Mircea Eliade*; Prof. univ. dr Ioan Biriș, *Constantin Noica: de la rațiunea categorială la rațiunea individualului*; Conf. univ. dr / CS II dr Bogdan-Vasile Danciu, dr Andra Luisa Preda, *Determinante culturale ale atitudinilor*; CS I dr Dragoș Popescu, *Sistemul Devenirii întru ființă și matematica contemporană*; Prof. univ. dr Ion Dur, *Horia Stamatu despre*

Mircea Vulcănescu și generația lui; Prof. univ. dr Ionel Bușe, *Filosofia lui Nae Ionescu și subversiunea nicasiană*; Dr Mihai Vinereanu, *Rostirea românească prin prisma vechimii și originii limbii române*; Marin Diaconu, *Colaborarea lui Noica la „Glasul Patriei” și „Tribuna României”*; Prof. univ. dr Nicolae Georgescu, *Credința ca „salt în absolut” la Mircea Eliade*; CS I dr Ion Militaru, *Religia în limitele rațiunii românești*; Dr Marius Finca, *Elemente de teozofie getică la Nae Ionescu*; Prof. dr Ion Filipciuc, *Structură pentadică în descântecul din Bucovina*.

Lucrări și discuții (Moderator: Acad. Alexandru Boboc): Acad. Alexandru Boboc, *Rațiune și credință la Kant*; Prof. univ. dr Vasile Muscă, *Ideea de Europa în concepția lui Constantin Noica*; Conf. univ. dr Maria Sinaci, *Experiență și cunoaștere religioasă în Cursul de Filosofia religiei din 1924–1925 al lui Nae Ionescu. Perspective pluriconfesionale*; CS I dr Marius Dobre, dr Adrian Mircea Dobre, *Noica și Cioran despre destinul Europei*; CS II dr Marius Augustin Drăghici, *Problema cunoașterii în școala lui Nae Ionescu*; CS III dr Anișoara Șerban, *Demiurgie și tragedie în dialogul dintre rațiune și credință (la Nae Ionescu și Constantin Noica)*; CS dr Oana Vasilescu, *Filosoful ca „mamoș” la Constantin Noica*; Lect. univ. dr Daniel Cojanu, *Adevărul de credință ca fapt trăit. Experiența religioasă în viziunea lui Nae Ionescu și a discipolilor săi*; CS II dr Titus Lates, *Logos divin și logos matematic în Scrisori despre logica lui Hermes*; CS III dr Mihail Ungheanu, *Teologia și înțelegerea modernă a omului*; Dr Horia Dulvac, *Rațiune și credință la Constantin Noica. Locul Limbii*; Dr Doina Rizea-Georgescu, *Rațiunea credinței la Mircea Eliade*; Bianca Beatrice Michi Nema, *O epistolă a lui Constantin Noica*; CS I / prof. univ. dr Camelia Popa, *Cercetări ale tulburării depresive, în colective interdisciplinare*; CS II dr Mihai Ioan Micle, CS dr Gabriel Oancea, CS III dr Doina-Ștefana Săucan, *Percepția opiniei publice cu privire la eficiența practicilor anticorupție. România în context est-european*.

Secțiunea a II-a – 1 iunie

Lucrări și discuții (Moderator: Acad. Alexandru Surdu): Prof. univ. dr Florea Lucaci, *Fiul risipitor și fratele său, personaje-concept în filosofia lui Noica*; Prof. univ. dr Mircea Lăzărescu, *Trimiteri teologice în ontologia lui Noica*; Prof. univ. / CS III Dr Viorel Cernica, *Prejudecăți comune și judecăți filosofice privind credința*; CS I dr Mona Mamulea, *Metafora în filosofie*; CS I / prof. univ. dr Viorel Vizureanu, *Individ și comunitate în scrierile de tinerețe ale lui Noica*; CS I dr Claudiu Baci, *Ființa ca rațiune imanentă la Constantin Noica*; CS III dr Marian Nencescu, *Cuvânt și imagine în opera lui Noica*; CS I / lect. univ. dr Eugeniu Nistor, *Concepte și structuri ideatice în filosofia lui Constantin Noica*; CS III dr Mihai Popa, *Experiență și cunoaștere la Nae Ionescu*; CS II / conf. univ. dr Sergiu Bălan, *Credința religioasă și știința religiilor la Mircea Eliade*; Conf. univ. dr Lucia-Ovidia Vreja, *Credința și spiritualitatea țaranului român în viziunea lui Mircea Vulcănescu*; Lect. univ. dr Ilie Pinte, *Rațiune și credință la Nichifor Crainic*; CS dr Șerban Nicolau, *Rațiune prin credință la Constantin Noica*; CS dr Cezar Roșu, *Nivelurile ontologice ale logosului*; CS III dr Victor Emanuel Gica, *Silogism și synalethism la Constantin Noica*; CS II / conf. univ. dr Ștefan-Dominic Georgescu, *Modelul I-D-G ca alternativă la dialectica triadică hegeliană*; CS drd Ovidiu G. Grama, *Despre inefabil în metafizică și teologie*.

Paretener media a fost și la această ediție Radio România Târgu Mureș reprezentat pe parcursul desfășurării simpozionului de dna Margareta Pușcaș.

La finalul lucrărilor simpozionului dl acad. Alexandru Surdu a mulțumit încă o dată organizatorilor pentru condițiile deosebite oferite participanților și a dat întâlnire tuturor participanților la ediția de anul viitor.

Victor Emanuel Gica